

ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ „НЕОФИТ РИЛСКИ”

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Иван Цветанов Иванов - доцент по гражданско и семейно право (05.05.08)

член на научно жури, определено със Заповед № 1181/15.04.2015 г. на Ректора на ЮЗУ „Неофит Рилски” за публична защита на дисертационния труд на Анна Свободенова Чолакова на тема „Припознаването”

за присъждане на образователната и научна степен „доктор по право” в професионално направление 3.6. Право

УВАЖАЕМИ ЧЛЕНОВЕ НА НАУЧНОТО ЖУРИ,

Със Заповед № 1181/15.04.2015 г. на Ректора на ЮЗУ „Неофит Рилски” съм определен за вътрешен член на научното жури за публична защита на дисертационния труд на г-жа Анна Свободенова Чолакова - докторант на самостоятелна подготовка по научна специалност „Гражданско и семейно право”, професионално направление 3.6 Право, на тема „Припознаването”. С решение по точка първа от дневния ред на първото заседание на научното жури, отразено в Протокол № 1/21.04.2015 г., съм избран за председател на журито.

I. Обща оценка на докторанта и на представения дисертационен труд

Анна Свободенова Чолакова е завършила специалност „Право” в Юридическия факултет на СУ „Св. Климент Охридски”. В периода от 1998 до 2002 г. г-жа Чолакова се е обучавала във въведение в английското право и правото на ЕС в Института за продължаващо обучение при университета в Кембридж, Великобритания. Работила е като юрисконсулт в областната управа на Бургаска област. От 1995 до 1997 г. е била хоноруван асистент, а от 2001 г. и понастоящем е редовен асистент в Бургаския свободен университет.

През 2012 г. Анна Чолакова е зачислена със Заповед № 3356/20.12.2012 г. на Ректора на ЮЗУ „Неофит Рилски” като докторант на самостоятелна подготовка в катедра „Гражданско-правни науки” в Правно-историческия факултет на ЮЗУ „Неофит Рилски”. По време на обучението си в докторската програма тя е положила предвидените в индивидуалния ѝ план изпити и е атестирана с положителна атестация. Г-жа Чолакова има шест реализирани и една предстояща публикации, свързани с темата на дисертационния ѝ труд, което обстоятелство демонстрира устойчивост в научноизследователските интереси на докторанта към несъмнено актуалната и дисертационна тема за припознаването. Участвала е в четири научни конференции, на

три от които е представила доклади, свързани с темата на дисертационния труд. Отчислена е с право на защита със Заповед № 780/19.03.2015 г. на Ректора на ЮЗУ „Неофит Рилски”.

Дисертационният труд е подготвен под научното ръководство на проф. д-р Симеон Тасев. Той е в обем 191 страници и съдържа: заглавна страница; съдържание; увод; изложение, което е систематизирано в три глави, а те от своя страна съдържат параграфи и точки; заключение, което съдържа обобщение на постигнатите от изследването резултати и предложения de lege ferenda; библиография. Направени са 311 бележки под линия. Библиографската справка на труда включва използвани 79 заглавия научна и научно-приложна литература на български език и 14 заглавия на руски, френски, немски и английски езици. Авторефератът отразява основните научни и научно-приложни приноси. Всичко това демонстрира изпълнението на изискванията на чл. 27 ППЗРАСРБ.

II. Обща оценка на представения дисертационен труд

Значимостта на представения за защита дисертационен труд се определя от няколко основни фактора. На първо място това са актуалността и съответстващото на съвременното състояние на обществените семейни и квазисемейни отношения, модерно звучене на изследваната проблематика. На второ място тази значимост се предопределя и от липсата до този момент на цялостно монографично изследване, посветено на този важен институт на семейното право, въпреки че в издадените до момента учебници, коментари и помагала, както и в труда на проф. Димитър Константинов „Произходът по българското семейно право” присъстват глави, посветени на припознаването. Не на последно място значимостта на дисертационния труд се проявява и в състоятелните и добре обосновани предложения за усъвършенстване на относимото към изследваната материя действащо законодателство в случаите, когато това е необходимо според автора на труда.

Първата глава от дисертационния труд е посветена на понятието и на правната характеристика на припознаването. Направен е обзор на историческото развитие на института на припознаването съобразно различните законодателни решения от приемането на Закона за припознаването на незаконородените деца, за узаконението им и за осиновяването от 1890 г. до Семейния кодекс (СК) от 2009 г. Особено сполучливо и с несъмнен приносен характер е сравнително-правното изследване на правната уредба на припознаването във ФГК, ГГЗ и СК на РФ. Разгледана е правната същност на припознаването като способ за установяване на произход и са отчетени характеристиките му на декларативен, доброволен, извънсъдебен, неконтролируем и универсален способ за това. В тази глава обосновано и аргументирано е направено отграничение между припознаването като правен акт и гражданскоправните сделки и е поставен акцент върху основните характеристики на този правен акт, а именно неговият едностранен, личен и формален характер, както и на неговите неотменяемост и оспоримост. Докторантът застъпва становището, че припознаването представлява правопораждащ юридически факт на семейното право от категорията на юридическите постъпки, спрямо който са приложими по аналогия и някои от правилата за сделките. Може само да се съжالياва, че не е изследван в дълбочина въпроса за същността и характеристиките на правото на припознаване, което авторът извежда на стр. 50-51, но на което посвещава едва 10-на реда от труда. По-нататък в главата докторантът аргументирано очертава правното действие на припознаването, включително в хипотезата, при която тече срок за неговото оспорване от правоимащите на това лица.

В параграф втори от първа глава, с цел изясняване на правната природа на явлението „припознаване”, авторът прави съпоставка между него и сходни правни фигури. Значително място е отделено на съпоставката между припознаването и вече несъществуващи правни конструкции, като например позоваването на продължително и непрекъснато състояние на законно дете, обявяване на произход от двамата родители и др. С приносен характер е обаче съпоставката между припознаването и един от трите основни юридически факта на семейното право, а именно осиновяването. Малко далечна е съпоставката му с предположението (презумпцията) за бащинство и с исковете за установяване на произход, макар че в тази насока интерес предизвиква изследването на въпроса за конкуренцията между припознаването и презумпцията като способи за установяване на произход.

Глава втора от дисертационния труд е озаглавена „Предпоставки за извършване на припознаване”, макар че в нейния предметен обхват са включени три групи въпроси, които поначало са с разнороден характер. Това са въпросите за материалноправните изисквания към основните субекти при припознаването – припознаващ и припознаван (които са обхванати от параграф 1 на главата), за самото извършване на припознаването (параграф 2) и въпросите, свързани с припознаване с международен елемент (обхванати от параграф 3). В стройна логическа последователност авторът разглежда липсата на титул за произход като изискване за допустимост на припознаването и изразява отношение по дискуссионния теоретичен въпрос дали пълното осиновяване е пречка за установяване на произход, като предлага диференциране на хипотезите в зависимост от това дали осиновители са двама съпрузи или само едно лице. Изследвани са и същността и особеностите на специфичните хипотези на припознаване на заченато и починало дете, както и на припознаването на дете, което не произхожда биологично от припознаващия. Подробно са разгледани и материалните изисквания на закона към припознаващия, като значително място е отделено на изискването за наличието на дееспособност при извършването на този правен акт.

Втория параграф от главата е посветен на анализ на формата за извършване на припознаването, както и на някои особени хипотези, свързани с адресата на волеизявлението – длъжностното лице по гражданското състояние. Авторът застъпва тезата, че припознаващият може свободно да избира до кое длъжностно лице да адресира волеизявлението си, за което лице пък възниква задължението служебно да изпрати материализираното волеизявление до длъжностното лице по местосъставяне на акта за раждане на детето. Според докторанта именно това длъжностно лице трябва да приеме волеизявлението и да съобщи за извършеното припознаване на другия родител, ако е известен, и на припознатото дете. Докторантът изследва и особеностите във връзка със съобщаване на припознаването на известния родител и на детето и обосновава предлагане в тази насока да се извърши препращане към правилата на ГПК за призовавания и съобщения.

Макар в известна степен да стои като чуждо тяло в полето на вътрешното ни семейно право, изследваните в параграф 3 от дисертацията въпроси за припознаване с международен елемент имат неизменна и безспорна практическа стойност и полезност. В този параграф авторът поставя за изследване не само въпроса за приложимото право при припознаванията с международен елемент, но изследва и специфичните хипотези на припознаване на български гражданин от чужденец в Република България (РБ), извън РБ, както и на припознаване на български граждани от български гражданин в чужбина. С особена практическа полезност е и засягането на въпроса за признаване действието и прилагане на чуждестранни актове, свързани с припознаването.

Глава трета от дисертационния труд е посветена на оспорването и недействителността на припознаването, които правни явления по мое мнение са с

достатъчно разнопосочна същност и правни последици, което от своя страна представлява основателен аргумент за да не бъдат обединявани в структурно отношение. В параграф 1 от главата авторът основателно откроява едно субективно право, което според него принадлежи на известния родител, на припознатото дете, ако е навършило 14 г., на дирекция „Социално подпомагане” и на прокурора. Той обозначава това право като „право на оспорване” и приема, че то е преобразуващо (потестативно) субективно право на визираните субекти. Може само да се съжالياва, че след като е разгледал въпросите, свързани с титулярството на това право и с реда за неговото упражняване, както и за последиците, които настъпват в резултат на надлежното му упражняване, авторът не си е поставил за цел да изгради дефиниция за това право и да го характеризира, което по мое мнение би доказало несъмнения му принос за развитие на правната доктрина.

С безспорен принос за това обаче се характеризира изследваната в параграф 2 от глава трета проблематика, посветена на предварителния изричен отказ от оспорване на припознаване, както и формулираните на базата на изследването изводи и заключения. След изследване на приложното поле на разпоредбата на чл. 66, ал. 3 СК авторът основателно определя същността на отказа от оспорване на припознаване като отказ от право, за чието извършване законодателят е предвидил определени предпоставки и форма и е свързал с настъпването на определени последици.

Параграф трети от главата е посветен на двата основни вида недействителност на припознаването – нищожност и унищожаемост, както и на правните последици, които настъпват в случаите на недействително припознаване.

III. Оценка на научните и научно-приложни резултати и приноси

Общата оценка на дисертационният труд недвусмислено показва, че докторантът познава добре материята не само на семейното, но и на почти цялото гражданско право, не се въздържа от изследването на дискуссионни въпроси и дори от поставяне за научна дискусия на нови такива и има способността да изразява собствено аргументирано становище по повечето от тях. Като положителен резултат в тази насока може да се посочи и познаване на относимата към изследваната проблематика практика на съдилищата.

Освен изложените по-горе в настоящата рецензия и без претенции за изчерпателност, могат да се посочат и следните по-съществени научни и научно-приложни резултати и приноси:

1. Многобройните и добре аргументирани предложения за усъвършенстване на действащото законодателство, които са направени по отделни проблеми, свързани с института на припознаването;

2. Изследването на хипотезата и правните последици при припознаването на мъртво родено дете;

3. Изследването на въпроса за дееспособността при предварителния отказ от оспорване на припознаване по чл. 66, ал. 3 СК;

4. Надграждането на допълнителни аргументи в подкрепа на тезата за недопустимост на извършването на припознаване чрез представител;

5. Обоснованото и добре аргументирано застъпване на тезата, че на ограничено запретените следва да се признае правото да припознават лично;

6. Систематизиране на основанията за нищожност на припознаването въпреки отсъствието на специална правна уредба и изследване на някои специфични хипотези във връзка с това.

По мое убеждение тези резултати и приноси доказват не само широките и задълбочени теоретични познания на докторанта, но и нейните правна култура и способности за самостоятелни научни изследвания. Всичко това показва, че са изпълнени изискванията на чл. 6, ал. 3 ЗРАСРБ.

III. Критични бележки и препоръки

Към представения дисертационен труд могат да се направят и някои бележки, които нямат за цел да дискредитират безспорните му достойнства, а целят да провокират творческо-изследователския подход на докторанта и усещането ѝ за прецизност и систематика.

1. Трудно защитимо е изразеното на стр. 134 становище, че искът за оспорване на припознаването по съдебен ред е конститутивен.

2. На стр. 144-145 искът по чл. 66, ал. 2 СК се обозначава нееднозначно – веднъж като специален иск за установяване на произход и същевременно като положителен установителен иск. Това би могло да създаде впечатлението, че тези квалификации са взаимозаменяеми.

3. Дискусионен е въпросът дали възможността за оспорване на припознаването от дирекция „Социално подпомагане” и от прокурора е тяхно субективно право (каквото схващане авторът изразява на стр. 154) или представлява изрично предоставена им от законодателя активна легитимация с оглед защитата на чужд интерес, бил той частен и/или обществен.

Към докторанта би могла да се отправи и една по-обща препоръка - при бъдещи научни изследвания да се стреми да освобождава частноправната проблематика от несвойствена за този дял от правото материя, както и да прецизира тяхното структуриране.

IV. Заключение

В заключение изразявам положителната си оценка, че представения за защита пред научно жури дисертационен труд на тема „Припознаването” отговаря на изискванията на Закона за развитието на академичния състав в Република България, на Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и на Вътрешните правила за развитие на академичния състав в ЮЗУ „Неофит Рилски” за получаване на образователната и научна степен „доктор”, поради което предлагам на Анна Свободенова Чолакова – докторант в катедра „Гражданскоправни науки” в Правно-историческия факултет на ЮЗУ „Неофит Рилски” - да бъде предоставена образователната и научна степен „доктор” в професионално направление 3.6. Право.

Дата: 04.05.2015 г.

Председател на журито:

доц. д-р Иван Цветанов Иванов